

УДК 378.091.33–028.17:811.161.1'243

ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ АУДІЮВАННЯ В ІНОЗЕМНІЙ АУДИТОРІЇ

Гіль С.І. (Харків)

У статті розглядається аудіювання як вид рецептивної мовленнєвої діяльності; виокремлено труднощі, які виникають під час формування навичок слухання тексту наукового стилю в іноземних студентів на початковому етапі навчання; описано засоби подолання цих ускладнень.

Ключові слова: аудитивні навички, труднощі аудіювання, вправи, російська мова, іноземні студенти.

Гиль С.И. Средства преодоления трудностей аудирования в иностранной аудитории. В статье рассматривается аудирование как вид рецептивной речевой деятельности; выделены трудности, которые возникают при формировании навыков слушания текста научного стиля у иностранных студентов на начальном этапе обучения; описаны средства преодоления этих сложностей.

Ключевые слова: аудитивные навыки, трудности аудирования, упражнения, русский язык, иностранные студенты.

Gil S.I. Resources to Overcome the Difficulties in Listening in a Foreign Audience. The article deals with listening as a kind of receptive speech activity. The author highlights the difficulties that arise in the formation of foreign students' skills while listening the text of a scientific style at the initial stage of training. The means to overcome these difficulties are also described.

Key words: listening skills, difficulties in listening, Russian language, foreign students.

Важливим аспектом навчання російської мови як іноземної на початковому етапі є формування вмінь та навичок аудіювання. Починаючи з першого курсу, головною комунікативною потребою іноземних студентів стає слухання та розуміння лекцій за фахом. У зв'язку з цим доцільно розвивати вміння та навички іноземних студентів у слуханні на матеріалі текстів наукового стилю вже на підготовчому факультеті.

У багатьох дослідженнях описано прийоми формування в іноземних студентів вмінь та навичок аудіювання з метою підготовки до сприйняття лекцій. Такі прийоми ґрунтуються на психологічних дослідженнях особливостей переробки тексту лекції (М.І. Жинкін, Г.Б. Архіпов, І.О. Зимня та ін.), на аналізі синтаксичних конструкцій усного наукового мовлення (О.Д. Мітрофанова, Н.А. Метс), на дослідженнях функціонально-комунікативних блоків лекцій для нефілологів та їх різновидів (Е.С. Суздалевою, Н.В. Піротті, В.Є. Штиленко).

Аудіювання, за висновками І.О. Зимньої, реалізує усне безпосереднє спілкування; воно є рецептивним видом мовленнєвої діяльності у процесі спілкування, а основна форма протікання цього процесу – внутрішня, нерівномірна [2: 231].

Мета нашої статті – виокремити труднощі, що виникають під час навчання студентів-іноземців прослуховування тексту наукового стилю з метою повного розуміння та подальшого відтворення його змісту; а також описати засоби подолання цих труднощів.

З психологічної точки зору процес аудіювання являє собою складне утворення: 1) процес сприйняття; 2) процес пізнання; 3) процес розуміння. Це потужний засіб навчання російської мови як іноземної, який дає можливість опанувати звукову сторону мови, її фонемний склад, інтонацію; ритм, наголос, мелодику. Також через аудіювання відбувається засвоєння лексичного складу мови, її граматичної структури [6: 272].

Залежно від конкретних навчальних завдань і за ознакою повноти розуміння інформації розрізняють два види аудіювання: аудіювання з повним розумінням і аудіювання з розумінням основного змісту тексту (І.Л. Бім) [1]. На початковому етапі навчання російської мови як іноземної особливу увагу необхідно приділяти розвитку вміння цілком розуміти текст [3: 134]. У зв'язку з тим, що тексти для аудіювання з повним розумінням не містять незнайомої лексики і виразів, які могли б стати перешкодою при сприйнятті, підґрунтям для роботи з такими текстами мають бути міцно сформовані лексичні, граматичні, вимовні навички. Отже, навчання аудіювання має відбуватися на основі попередньо сформованих навичок навчаючого читання з тієї ж лексичної теми з наукового стилю.

У процесі підготовки іноземних студентів до слухання лекцій на початковому етапі навчання спостерігались такі труднощі у навчанні аудіювання, пов'язані з мовними аспектами: 1) **фонетичні** (нездатність виокремити звуки та слова у мовленнєвому потоці); 2) **граматичні** (труднощі, пов'язані з утрудненнями розподілу мовленнєвого потоку на окремі сегменти); 3) **лексичні** (труднощі, пов'язані з наявністю численних незнайомих слів, що призводить до нерозуміння тексту).

Правильний відбір та методична обробка матеріалу, що використовується для навчання розуміння на слух, слугують підставою для розробки системи вправ, спрямованих на те, щоб навчити учнів подоланню розглянутих труднощів.

Отже, для подолання виокремлених труднощів на практичних заняттях із російської мови, присвячених підготовці іноземних студентів до слухання лекцій, слід розвивати: фонематичний слух (сприйняття окремих мовних явищ на рівні слів і словосполучень) та навички адекватного сприйняття інтонації, пауз і логічного наголосу. Звідси виникає необхідність у вправах, що концентрують увагу іноземних студентів на осмисленні змісту почутої інформації та на подоланні труднощів, пов'язаних з її сприйняттям. Ефективним методичним засобом виявилася поетапна робота з аудіоматеріалами, що побудовано на основі текстів лекцій із профільних предметів за спеціальністю іноземних студентів. Вправи для роботи з аудіотекстом традиційно розділяються на передтекстові (виконуються перед прослуховуванням), притекстові (виконуються під час прослуховування) та післятекстові (виконуються після прослуховування) [4; 5].

Передтекстові вправи – зняття лексичних і граматичних труднощів – виконуються для полегшення подальшого прослуховування. Це можуть бути вправи на передбачення теми майбутнього прослуховування: на складання асоціограмм; робота з ілюстраціями до тексту, які прогнозують його ймовірний зміст; вправи для навчання антиципації. Метою таких вправ є активізація словникового запасу учнів із теми, актуалізація їх знань за темою прослуховування. Ці вправи сприяють також послабленню психологічної напруги перед прослуховуванням.

Притекстові вправи мають на меті зняття фонетичних труднощів, оскільки вони допомагають іноземним студентам

орієнтуватися в тексті, розуміти, в якій частині тексту шукати потрібну інформацію; співвідносити друковану інформацію та інформацію звукову; швидко знаходити потрібний фрагмент. Це може бути заповнення таблиці; заповнення пропусків у тексті; ігри з цифрами та літерами; вправи для розвитку фонематичного слуху; візуальний диктант; орієнтація за планом; визначення вірних висловлювань; виписування окремої інформації та інші.

Післятекстові вправи мають контролюючий характер. Такі вправи перевіряють ступінь розуміння студентами інформації тексту, вміння виділити головну інформацію. Це відповіді на запитання; вправи типу “вірно/невірно”; стисле викладення тексту.

Використання передтекстових і притекстових вправ на початковому етапі дозволяє сформуванню таких вмінь: впізнавати на слух засвоєні мовні елементи; членувати мовний потік на фрази, на слова; осмислювати тип інтонаційної конструкції; упізнавати слова, які зазнали змін у потоці мовлення; диференціювати слова, близькі за звучанням; розуміти висловлювання, що містять вивчену і невивчену лексику; розуміти інтернаціональні слова. Використання післятекстових вправ сприяє навчанню розуміти зміст мовних висловлювань, формування вмінь виділяти факти; відокремлювати їх один від одного; стежити за послідовністю розвитку дії; виділяти найбільш інформативні відрізки повідомлення; співвідносити частину і ціле; виокремлювати головні думки; розуміти загальний зміст.

Регулярні заняття, які мають на меті формування навичок аудіювання текстів наукового стилю з метою підготовки до слухання лекцій, дозволяють сформувати та розвивати у студентів-іноземців навички сприйняття іншомовного мовлення, зняти емоційний бар'єр і хвилювання перед аудіюванням.

Окреслені засоби навчання слухання наукового тексту інтенсифікують процес і скорочують терміни подолання мовних труднощів іноземних студентів-нефілологів у підготовці до реального процесу навчання на першому курсі, а також значно поліпшують якість сприйняття навчальної інформації.

Аудитивні навички формуються під час роботи з різними видами матеріалів для аудіювання, та, в першу чергу, зі спеціально складеними текстами, призначеними для розвитку вмінь цього виду мовленнєвої діяльності. Зміст текстів може бути або близьким інтересам учнів,

або зовсім новим, часом несподіваним. Залежно від означених та кількості інших особливостей при підборі матеріалу для навчання аудіювання слід дотримуватися принципу градації труднощів, пропонуючи студентам-іноземцям матеріал, який ускладнюється поступово. Розробка і систематизація принципів і прийомів укладення аудіотекстів для підготовки іноземних студентів до слухання лекцій є предметом нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. О преподавании иностранных языков на современном этапе / И.Л. Бим, Н.П. Каменецкая // Иностранные языки в школе. – 1995. – № 3. – С. 6–11.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учебник для вузов ; изд. второе, доп., испр. и перераб. / И.А.Зимняя. – М. : Логос, 2001. – 384 с.
3. Капитонова Т.И. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки / Т.И. Капитонова, Л.В. Московкин. – СПб. : Златоуст, 2006. – 272 с.
4. Касьянова В.П. Аудирование в свете реальных коммуникаций при обучении иностранному языку на неязыковых факультетах / В.П. Касьянова // Материалы междунар. науч.-практ. конф. “Моделирование сложных систем и процессов: теоретический, прикладной и педагогический аспекты”. – Кустанай, 2010. – С. 176–181.
5. Клобукова Л.П. Проблемы обучения аудированию в зеркале реальной коммуникации / Л.П. Клобукова, И.В. Михалкина // Мир русского слова. – 2001. – №3. – С. 15– 19.
6. Саутова Т.А. Обучение аудированию как одному из видов рецептивной деятельности / Т.А. Саутова // Вектор науки ТГУ. – 2012. – № 2(9). – С. 271–273.